

МАЛІ ПІДПРИЄМСТВА У СФЕРІ ГОТЕЛЬНО-ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ: ВПЛИВ КОРОНАВІРУСУ

SMALL ENTERPRISES IN THE HOTEL AND TOURISM BUSINESS: THE INFLUENCE OF CORONAVIRUS

У статті визначається провідне місце сфери гостинності в економічному розвитку країни, зокрема готельного бізнесу. Актуалізується важлива роль малих підприємств у розвитку та урізноманітненні готельно-туристичних послуг. На підставі проведеного статистичного аналізу та експертних оцінок, автором робиться висновок про сталу динаміку у розвитку малих підприємств сфери готельного бізнесу. Зроблено акцент на увазі з боку держави щодо економічних проблем малого бізнесу, у тому числі й сфери готельних послуг у зв'язку з пандемією коронавірусу. Зазначено, що з кожною хвилею поширення пандемії та посилення карантинних заходів усе більше малих підприємств сфери гостинності змушені закриватися або зовсім збанкрутували.

Автором вивчено та висвітлено досвід діяльності перспективних підприємств. Зроблено висновок про те, що в складних умовах пандемії та невизначеності є необхідність як креативного підходу, так і об'єднання зусиль та тісної співпраці туроператорів, перевізників та самих готелів, від чого залежатиме виживання в карантинних умовах кожного із зазначених суб'єктів. Запропоновано досліджувати діяльність закордонних малих підприємств сфери готельного бізнесу та адаптувати їхній досвід до українських умов. **Ключові слова:** готельний бізнес, готельні послуги, малі підприємства, розвиток підприємництва в умовах коронавірусу, туризм, сфера гостинності, COVID-19.

страны, в частности гостиничного бизнеса. Актуализируется важная роль малых предприятий в развитии и создании разнообразия гостинично-туристических услуг. На основании проведенного статистического анализа и экспертных оценок автором делается вывод о постоянной динамике в развитии малых предприятий сферы гостиничного бизнеса. Сделан акцент на внимании со стороны государства относительно экономических проблем малого бизнеса, в том числе и сферы гостиничных услуг в связи с пандемией коронавируса. Отмечено, что с каждой волной распространения пандемии и усиления карантинных мероприятий все больше малых предприятий сферы гостеприимства вынуждены были закрываться или совсем обанкротились. Автором изучен и освещен опыт деятельности перспективных предприятий. Сделан вывод о том, что в сложных условиях пандемии и неопределенности есть необходимость как креативного подхода, так и объединения усилий и тесного сотрудничества туроператоров, перевозчиков и самих гостиниц, от чего будет зависеть выживание в карантинных условиях каждого из отмеченных субъектов. Предложено исследовать деятельность зарубежных малых предприятий сферы гостиничного бизнеса и адаптировать их опыт к украинским условиям.

Ключевые слова: гостиничный бизнес, гостиничные услуги, малые предприятия, развитие предпринимательства в условиях коронавируса, туризм, сфера гостеприимства, COVID-19.

УДК 338. 48

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct50-34>

Шевченко-Переполькіна Р.І.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри управління підприємницькою та туристичною діяльністю Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Shevchenko-Perepolkina Radyslava
Izmail State University of Humanities

В статтє определено ведущее место сферы гостеприимства в экономическом развитии

The article the leading place of hospitality in the economic development of the country defines, in particular the hotel business. The important role of small enterprises in the development and diversity of hotel and tourist services is being updated. Based on the statistical analysis and expert assessments, the author concludes that there is steady dynamics in the development of small enterprises in the hospitality sector. It was noted that the hopes of experts were affected by the pandemic Covid-19. The article focuses on the attention of the state regarding the economic problems of small businesses, including the hospitality sector in connection with the coronavirus pandemic, in particular, some tax and credit benefits have been developed. And, as the author notes, these benefits had small effect on the improvement of the functioning of small hospitality enterprises, and further precautions to the spread of Covid-19, further complicated their activities. It is noted that with each wave of the spread of the pandemic and the strengthening of quarantine measures, more and more small hospitality enterprises were forced to close, or went bankrupt. The author studied and highlighted the experience of promising enterprises. It was noted that some small hospitality enterprises at the beginning of the pandemic Covid-19 even benefited from the closure of borders and the deprivation of domestic tourists of rest abroad. The author identifies the brightest cities of Ukraine, according to which weekend tours were offered by tour operators. The need for cooperation with small carriers for their organization is highlighted. It was concluded that in the difficult conditions of the pandemic and uncertainty, there is a need for both a creative approach and a joint effort and close cooperation of tour operators, carriers and hotels themselves, on which the survival in quarantine conditions of each of these entities will depend. It is proposed to investigate the activities of foreign small enterprises in the hospitality sector and adapt their experience to Ukrainian conditions, further search for creative anti-crisis measures that will allow small hotels to effectively continue their activities in quarantine conditions of existence.

Key words: hotel business, hotel services, small enterprises, enterprise development in the conditions of coronavirus, tourism, hospitality, COVID-19.

Постановка проблеми. Із набуттям Україною незалежності сфера гостинності поступово почала розвиватися та вдосконалюватися. З'явилися готелі різного рівня, хостели, започаткований розвиток культурного, зеленого, екстремального туризму тощо, що, своєю чергою, сприяло розвитку готельних послуг, які проявилися як у сфері великого, середнього, так і малого бізнесу. Кожен знаходив та займав свій сегмент. Проте

з поширенням коронавірусу сфера гостинності зазнала неочікуваних збитків, особливо це стосувалося малих підприємств, які не мали значних резервів для подолання обмежень, уведених державою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки проблемам розвитку малого бізнесу у сфері гостинності було присвячено чимало праць. Зокрема, Л. Агафонова [3], С. Галасюк [6],

досліджували організаційно-економічні умови функціонування малих готелів, управлінсько-технологічні аспекти висвітлені М. Мальською й І. Пандяк [10], Н. Барна [9] тощо. На шпальтах преси, по телебаченню, в Інтернет-мережі постійно висвітлюється проблематика COVID-19 як для життя людей, так і для економіки.

Проте розкриттю особливостей діяльності малих підприємств саме готельної сфери під час карантину науковці ще не приділяли значної уваги, тому вважаємо цю тематику актуальною, особливо коли починається друга хвиля пандемії, а заходи, що вживає держава для підтримки малого бізнесу та економіки, взагалі не є ефективними.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз впливу пандемії коронавірусу та введених у зв'язку з ним карантинних обмежень на діяльність малих підприємств, що працюють у сфері готельного бізнесу.

Завдання дослідження:

- охарактеризувати сферу малого бізнесу в індустрії гостинності;
- виявити проблеми сфери малого бізнесу в індустрії туризму з початком пандемії COVID-19;
- винайти шляхи подолання економічних проблем для малих підприємств, що працюють у сфері гостинності (зокрема, міні-готелів).

Під час проведення дослідження використано наукові методи аналізу та синтезу, порівняння й узагальнення статистичних даних розвитку галузі готельного-туристичної галузі, абстрактно-логічний – для формулювання висновків.

Виклад основного матеріалу дослідження. За останні роки спостерігалось поступове зростання готельної галузі, про що свідчать статистичні дані, наведені у табл. 1. Також зазначимо, що прогнози експертів були спрямовані на подальше зростання цієї галузі (що видно з наведеної таблиці).

Малі підприємства відігравали у цій сфері досить важливу роль, забезпечуючи надання недорогих та якісних послуг для клієнтів переважно середнього та економ-класу.

Прогнози експертів були досить обнадійливі щодо подальшого розвитку галузі та збільшення малих підприємств у ній, а отже, й обслуговування більшої кількості клієнтів. Проте пандемія COVID-19 внесла свої корективи та вплинула на

індустрію гостинності, обмеживши як зовнішній, так і внутрішній туризм, саму діяльність закладів гостинності у зв'язку з карантинними заходами.

Із першою хвилею COVID-19 у діяльність закладів гостинності були внесені обмеження, які значно ускладнили діяльність закладів, а декотрим із них навіть не дозволили продовжувати роботу у зв'язку з відсутністю прибутку та подальшим банкрутством. Отже, зазнавши неочікуваних витрат та зменшення клієнтів, багато малих підприємств, які працювали у сфері гостинності, були вимушені закритися. Порівняно з 2019 р. їх кількість на початок весни 2020 р. зменшилася на 8% [1] і продовжує знижуватися. І це були лише перші відголоски коронавірусу, адже подальша відсутність туристичного сезону у багатьох містах України та подальші запобіжні заходи призвели до ще більшого загострення проблем.

Через складну економічну ситуацію малих підприємств у сфері готельно-туристичного бізнесу державою були прийняті відповідні заходи та нормативно-правові акти (пільги щодо оподаткування, доступні кредити, спрощена процедура закриття підприємства та ін.), що полегшують діяльність цих підприємств у складних умовах, в яких їм тимчасово прийшлося опинитися.

Проте навіть зниження відсотків на кредитування для малого бізнесу у готельній сфері не допомогло утримати деяким власникам свій бізнес. До того ж знизився попит на готельні послуги у зв'язку із загальною проблемною ситуацією, яка спричинила звільнення працівників, закриття підприємств, зниження попиту на послуги інших підприємств, а отже, і загальне зниження платоспроможності громадян.

Із уведенням державою зонування щодо небезпеки поширення коронавірусу малі підприємства у сфері торгівлі, обслуговування, перевезень і т. д. зовсім утратили віру в майбутнє, адже ніхто не може гарантувати, що вони будуть і надалі ефективно працювати, отримувати прибутки, працювати зі своїми постачальниками у запланованому обсязі, забезпечувати робочі місця.

І якщо більшість малих готелів тримала баланс завдяки «турам вихідного дня», то такі законодавчі ініціативи ще більше обмежили можливість прибуткової діяльності малих підприємств, що сприяло закриттю ще більшої їх кількості.

Таблиця 1

**Основні показники діяльності готелів та аналогічних засобів в Україні в 2017–2019 рр.
(з розмежуванням діяльності юридичних та фізичних осіб – підприємців)**

Роки	Готелі та аналогічні засоби розміщування	Юридичні особи	Фізичні особи-підприємці
2017	2474	716	1758
2018	2777	789	1989
2019	3165	792	2373

Джерело: складено автором на підставі [1]

Під час коронавірусу існує загроза не лише здоров'ю громадян, про яке, безумовно, держава повинна піклуватися й уживати усіх заходів для запобігання поширення хвороби, але існують і великі небезпеки для розвитку та просування бізнесу та економіки країни у цілому. Малий бізнес у даній ситуації зазнає найбільшого впливу.

Найбільше у сфері готельно-туристичного бізнесу зазнали збитків саме малі підприємства, адже великі фірми мали кошти і довгострокові домовленості, які не можна було скасувати навіть під час коронавірусу. Проте середній споживач обмежив свої потреби у готельно-туристичних послугах, що значно вплинуло на дохід малих підприємств гостинності, а в деяких випадках призвело до банкрутства, адже підприємства не мали коштів на утримання свого бізнесу.

Проте, незважаючи на важку ситуацію, багато готелів та інших підприємств гостинності продовжують існувати та навіть отримувати більші прибутки.

Із початком світової пандемії багато міжнародних перевезень були заборонені, а готелі не приймали іноземних відвідувачів, що дало змогу більш активно розвивати туристичні маршрути Україною. Це навіть посприяло розвитку малого готельного бізнесу, адже невеликі групи туристів мандрували визначними куточками України та зупинялися переважно у міні-готелях, хостелах тощо. Подібні тури організовувалися зазвичай на вихідні дні.

У вітчизняних туристів з'явилася змога дізнатися більше про найяскравіші міста своєї країни. Як і раніше, найбільшою популярністю користуються Карпати та морське узбережжя, зокрема Одеси, проте з посиленням інформаційної та маркетингової діяльності туроператорів українці змогли отримати тури замками (в Україні замків та фортець, палаців налічується більше 5 тис, але не всі вони збереглися у гарному стані, від декотрих залишилися лише руїни, але такі, як Луцький замок Любарта, Збаразький замок, Жовківський замок, Підгорецький замок, Замок Паланок та ін., усе більше приваблюють туристів своєю красою, величиною та історією), водоспадам (Шипіт, Жинецький, Джуринський, Манявський, Шолохівський та ін.). Пізнали такі дивовижні місця, як заповідник Асканія-Нова, Долина нарцисів у Карпатах, Шафранове диво у Колочаві, Буцький каньйон, Лемурийське озеро («Мертве море в Україні»), озеро Синевир, дендрологічний парк «Софіївка» та багато інших мальовничих місць України.

Спочатку подібні тури розроблялися операторами зазвичай на вихідні та для невеликих груп відвідувачів, а отже, давали маленьким готелям та іншим підприємствам гостинності працювати та не

втрачати потік відвідувачів. В умовах «карантину вихідного дня» туроператорам набагато складніше було зібрати групу навіть із десяти людей, яка б, наприклад, могла вирушити за тим чи іншим туром у вівторок-середу.

А у турах вихідного дня попитом користувалися саме міні-готелі, бажано з окремими входами до номерів, адже люди хоча і не відмовляють собі у відпочинку та отриманні вражень, але ж піклуються про своє здоров'я та бажають безпечного оточення. У піки пандемії особливим попитом користувалися гостинні садиби та маєтки, де люди мали змогу усамітнитися, наприклад, родиною на природі (насолоджуватися прекрасними краєвидами, отримувати домашню їжу на замовлення та з доставкою без контакту з господарями, користатися послугами онлайн-гіда тощо).

Тісна співпраця з невеликими перевізниками дає змогу туроператорам організувати перевезення у комфортних умовах невеликих груп до місця проведення туру, перевезення впродовж туру та назад.

Схематизуємо цю взаємодію суб'єктів малого підприємництва у сфері туристично-готельного обслуговування для ефективного співіснування в умовах коронавірусу на рис. 1.

Проте останнім урядовим заходом щодо запобігання поширенню COVID-19, який найбільш ударив по діяльності малих готелів, стало прийняття КМУ 11 листопада 2020 р. Постанови № 1100 [2], якою скасовано адаптивний карантин та введено «карантин вихідного дня» до 30 листопада.

Попри все креативний підхід, маркетингова та інформаційна робота, тісна співпраця між підприємцями з надання готельно-туристичних послуг та перевізників дають змогу малим підприємствам навіть в умовах карантину якісно продовжувати свою роботу та отримувати прибутки.

Висновки з проведеного дослідження. Сьогодні багато людей хворіють та вмирають від COVID-19, потрібно проводити заходи та агітацію щодо додержання умов карантину, проте такі заходи не повинні вкрай обмежувати роботу

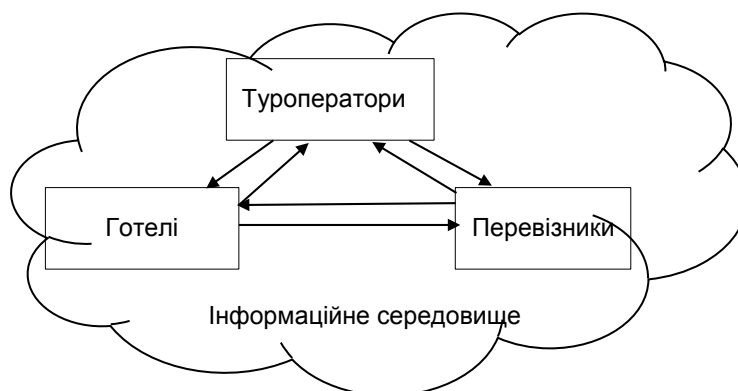

Рис. 1. Взаємодія суб'єктів малого підприємництва у сфері туристично-готельного обслуговування

підприємств сфери гостинності, особливо малих. Адже, як свідчать дані різних країн, ВВП від діяльності саме малих підприємств становить близько 50%. У разі значних обмежень на діяльність малих підприємств, у тому числі й готельно-туристичної сфери, зазнаватимуть збитків і підприємці, і держава. У разі закриття підприємств гостинності погіршується туристична привабливість країни, знижуються доходи, не відбувається розвиток галузі. Отже, не лише підприємства, а й держава повинна опікуватися розвитком сфери гостинності своєї країни, яка буде приваблювати як вітчизняних туристів, так і закордонних, представляти країну у її перлинах та неповторних враженнях, а для економіки – збільшувати прибутки та надавати робочі місця.

Ця робота – лише один із перших кроків щодо вирішення непередбачуваних проблем у розвитку малого бізнесу, зокрема готельного. Подальші дослідження повинні спрямовуватися на антикризові заходи в розвитку нашої економіки та вивчення досвіду зарубіжних країн у подоланні економічних проблем, пов'язаних із COVID-19.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html (дата звернення: 30.10.2020).
2. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 22 липня 2020 р. № 641 : Постанова Кабінету Міністрів України № 1100 від 11 листопада 2020 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-postanovi-kabinetu-ministriv-ukrayini-vid-22-lipnya-2020-1-1100111120> (дата звернення: 16.11.2020).
3. Агафонова Л.Г. Туризм, готельний та ресторанний бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання : навчальний посібник. Київ : Знання України, 2016. 352 с.
4. Аполій В.В. Організація і технологія надання послуг. Київ : Академія, 2016. 312 с.
5. Близнюк А.М., Давиденко Л.І., Коніщева Н.Й. Механізми державного регулювання сфери туризму: сутність і шляхи удосконалення. *Вісник ДІТБ. Серія «Економіка, організація і управління підприємствами (в туристичній сфері)»*. 2007. № 11. С. 76–84.
6. Галасюк С.С., Нездоймінов С.Г. Організація готельного господарства : навчально-практичний посібник. Київ : ФОП В.М. Гуляєва, 2019. 204 с.
7. Герасименко В.Г., Замкова А.В. Організація транспортних подорожей і перевезень туристів : навчальний посібник. Харків : Бурун-книга, 2011. 136 с.
8. Інфраструктура регіональних ринків туристичних послуг : монографія / за ред. Г.О. Горіна. Кривий Ріг : Вид. Р.А. Козлов, 2019. 145 с.
9. Малі готелі: організація роботи та обслуговування / за ред. Н.В. Барна. Київ : Україна, 2012. 336 с.
10. Мальська М.П., Пандяк І.Г. Готельний бізнес: теорія та практика. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
11. П'ятницька Н.О. Організація обслуговування у підприємствах ресторанного господарства. Київ : КНТУ, 2015. 632 с.

REFERENCES:

1. Ofitsiyyny sayt Derzhavnoyi sluzhby statystyky [Official site of the State Statistics Service]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html (accessed 30 October 2020).
2. Pro vnesennya zmin do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 22 lipnya 2020 r. № 641. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny № 1100 vid 11 lystopada 2020 r. [On amendments to the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of July 22, 2020 № 641. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 1100 of November 11, 2020]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-postanovi-kabinetu-ministriv-ukrayini-vid-22-lipnya-2020-r-641-1100111120> (accessed 16 November 2020).
3. Ahafonova L.H. (2016) Turyzm, hotel'nyy ta restorannyy biznes: Tsinoutvorennya, konkurentsiya, derzhavne rehulyuvannya: navchal'nyy posibnyk [Tourism, hotel and restaurant business: Pricing, competition, government regulation]. Kyiv: Knowledge of Ukraine. (in Ukrainian)
4. Akopiy V.V. (2016) Orhanizatsiya i tekhnolohiya nadannya posluh [Organization and technology of services]. Kyiv: Academy. (in Ukrainian)
5. Blyznyuk A.M., Davydenko L.I., Konishcheva N.Y. (2007) Mekhanizmy derzhavnoho rehulyuvannya sfery turizmu: sutnist' i shlyakhy udoskonalennya [Mechanisms of state regulation of tourism: the essence and ways to improve]. *Visnyk DITB. Seriya: Ekonomika, orhanizatsiya i upravlinnya pidpryyemstvamy (v turystychniy sferi)* [DITB Bulletin. Series: Economics, organization and management of enterprises (in the field of tourism)], no. 11, pp. 76–84.
6. Halasyuk S.S., Nezdoymynov S.H. (2019) Orhanizatsiya hotel'noho hospodarstva: navchal'no-praktychnyy Posibnyk [Organization of the hotel industry: educational and practical manual]. Kyiv: FOP Gulyaeva V.M. (in Ukrainian)
7. Herasymenko V.H., Zamkova A.V. (2011) Orhanizatsiya transportnykh podorozhey i perevezen' turystiv: navchal'nyy posibnyk [Organization of transport trips and transportation of tourists: a textbook]. Kharkiv: Burun-book. (in Ukrainian)
8. Infrastruktura rehional'nykh rynkiv turystychnykh posluh: monohrafiya / Za red. H.O. Horina (2019) [Infrastructure of regional markets of tourist services: monograph]. Kryvyi Rih: Ed. R.A. Kozlov. (in Ukrainian)
9. Mali hoteli: orhanizatsiya roboty ta obsluhovuvannya. / Za red. Barna N.V. (2012) [Small hotels: organization of work and service]. Kyiv: Ukraine. (in Ukrainian)
10. Mal's'ka M.P., Pandyak I.H. (2009) Hotel'nyy biznes: teoriya ta praktyka. [Hotel business: theory and practice]. Kyiv: Center for Educational Literature. (in Ukrainian)
11. P'yatnyts'ka N.O. (2015) Orhanizatsiya obsluhovuvannya u pidpryyemstvakh restorannoho hospodarstva [Organization of service in restaurant enterprises]. Kyiv: KNTU. (in Ukrainian)